

**RAQAMLI BANK TUSHUNCHASI VA O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASIDA RAQAMLASHTIRISH DARAJASI**

Shokirova Gulruxbonu Bexzod qizi

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti,
Xalqaro iqtisodiyot va menejment fakulteti 3-bosqich talabasi,
+998330630290,
gulruhshokirova2003@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7556421>

Annonatsiya: Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotga o'tish davrida "Raqamli Bank" tushunchasiga tavsif beriladi, uning xususiyatlari va dolzarbligi aniqlanib O'zbekiston Respublikasi banklaridagi raqamlashuv siyosatini tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli bank tizimining rivojlantirish istiqbollari AQSH banklari misolida o'rganilib raqamli bank modelidan kutilayotgan natijalar prognoz qilinadi.

Abstract: This article describes the concept of "Digital Bank" during the transition to the digital economy, identifies its features and relevance, and analyzes the digitization policy in the banks of the Republic of Uzbekistan. Also, the prospects for the development of the digital banking system are studied on the example of US banks, and the results expected from the digital banking model are predicted.

Аннотация: В данной статье описывается понятие «Цифровой банк» при переходе к цифровой экономике, выявляются его особенности и актуальность, а также анализируется политика цифровизации в банках Республики Узбекистан. Также исследуются перспективы развития системы цифрового банкинга на примере банков США и прогнозируются результаты, ожидаемые от модели цифрового банкинга.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, raqamli bank, depozit, moliyaviy operatsiyalar, elektron tijorat, global tizim, mijozlar, onlayn xizmatlar, bank filiallari, mobil ilovalar;

Keywords: digital economy, digital bank, deposit, financial operations, electronic commerce, global system, customers, online services, bank branches, mobile applications;

Ключевые слова: цифровая экономика, цифровой банк, депозит, финансовые операции, электронная коммерция, глобальная система, клиенты, онлайн-сервисы, отделения банка, мобильные приложения;

Yigirma birinchi asr texnika va texnologiyalar rivojida tub burilishlar yasashi bilan bir qatorda raqamli iqtisodiyot sohasining shakllanishiga turtki bo'ldi.

Raqamli iqtisodiyotning rivoji esa banklarni raqamlashtirish orqali ta'minlanadi. Bank xizmatlarini modernizatsiyalash va soddalashtirish tizimi mamlakat moliyaviy xizmatlarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda axborot texnologiyalari, barcha sohalarda bo'lgani kabi, bank tizimiga ham keng joriy etilgan. Bank tizimida raqamli bankingni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy masalalaridan biri ekanligi, ayniqsa butun dunyo bo'ylab hukm surayotgan koronavirus pandemiyasi davrida ham yaqqol yuzaga chiqdi. Prezidentimiz bank tizimiga to'xtalar ekan, "Afsuski, bank tizimi raqamli texnologiyalardan foydalanish, yangi bank mahsulotlari va dasturiy ta'minotni joriy etish bo'yicha zamonaviy talablardan ortda qolmoqda", deya ta'kidlagan. Bunda biz raqamli bank xizmatlarini ishlab chiqilishi kerak bo'lgan masala sifatida tan olishimiz zarur. Muhim masalalardan biri bu foydalanuvchilarning bank tizimiga ishonchini oshiradigan va qulay xizmatlarni taklif etadiga raqamli bank tizimini rivojlantirish hisoblanadi.

Raqamli bank - bu internet xizmatlari orqali taqdim etiladigan onlayn-bankka o'tish uchun keng doiraning bir qismidir. Raqamli bank bugungi moliya tizimining asosini tashkil etadi. Biroq, bu har doim ham shunday emas edi. Bankning mahalliy kassirga borganingizdan va mablag so'rashidan boshlab, kriptovalyutangizni xavfsiz va xavfsiz saqlashning barcha usullari bo'yicha yo'l bosib o'tildi. Hozirgi kunda deyarli har bir bank o'z mijozlariga raqamli bankning biron-bir shaklini taklif etadi

1.1. Raqamli bank tushunchasining yaralish tarixi va ahamiyatliligi

Raqamli bankning eng qadimgi shakllari 60-yillarda paydo bo'lgan. Aynan shu paytda dunyo birinchi bankomatlar va debet kartalar paydo bo'la boshladi. Ushbu mahsulotlar bir necha sabablarga ko'ra inqilobiy bo'lgan. Tarixda birinchi marta bank mijozlari o'z mablag'lariga kechayu-kunduz kirishlari mumkin edi. Shu vaqtgacha pulni olish yoki depozit qilish uchun siz o'zingizning mahalliy filialingizga borishingiz kerak edi. Qayerda yashashingizga qarab, bu jarayon ancha vaqt talab qilishi mumkin. Internetning joriy qilinishi raqamli bank xizmatini butunlay o'zgartirdi. Dastlab, banklar internetga tayanib, ichki hisoblarning funksiyalari, masalan, hisobvaraqlarni kuzatish yoki pul o'tkazmalarini o'tkazish uchun foydalangan. Biroq, 90-yillarning oxiriga kelib, banklar to'g'ridan-to'g'ri raqamli bank portalidan balansni to'ldirish va mablag'larni o'tkazish kabi xizmatlarni taklif qila boshladilar. Shu paytga kelib, raqamli bank xizmati asosiy tendensiyaga aylandi. O'n yildan kam vaqt ichida Internet o'z imkoniyatlarini juda kengaytirdi. Qo'shilgan ma'lumotlarni uzatish va kompyuterlarni ishlab chiqarish usullarini takomillashtirish smartfonlarning

yaratilishiga olib keldi. Bugungi kunda hayotni smartfonsiz tasavvur qilish qiyin. Ushbu qulay cho'ntak kompyuterlar banklarga o'z portallaridan mahsulotlarning to'liq to'plamini taklif qilish imkoniyatini berdi. Natijada, smartfonlar mavjudligi sababli ko'plab yangi xizmatlar paydo bo'ldi. Fotosuratlarini cheklash kabi funksiyalar bozorda paydo bo'la boshladi. Ushbu xususiyat mijozlarga bank ilovasi orqali uyali telefonda rasm olish orqali cheklarni to'ldirishga imkon beradi. Raqamli bank sektorga olib keladigan barcha afzalliklarni inobatga olgan holda, bugungi kunda har bir bank o'z mijozlariga raqamli bank xizmatlarining biron bir turini taklif qilmoqda. Ushbu yuqori texnologiyali integratsiyadan ham mijozlar, ham banklar ko'p foyda ko'rishlari kerak.

Raqamli bank ham banklar ham mijozlar uchun ancha qulaydir. Xaridor jismoniy joyga borishga majbur bo'lmasdan qimmatbaho vaqt va resurslarni tejaydi. Bundan tashqari, ularning operatsiyalari yanada xavfsizroq, chunki ular mijozning qo'lida bo'lgan pul bilan sayohat qilishni talab qilmaydi. Ahamiyatli shundaki, raqamli bank tizimiga intilish asosan bankirlardan kelib chiqqan. Elektron bank portallari orqali banklar katta miqdordagi moslashuvchanlik va tejashga ega bo'ladilar. Infratuzilmani tejash uchun pul onlayn interfeyslarini yanada rivojlantirishga sarflanishi mumkin. Internet-banking mijozlarni yollash, xavfsizlik, ijara va tasodifiy ehtiyojlarning ko'pini, masalan, bank biznes modelidagi depozit varaqalarini yo'q qiladi.

1.2. Elektron bank sohasining moliya sektoridagi o'zgarishlar

Ta'kidlanishicha, raqamli texnologiyalar iqtisodiyotga bog'liq 50 foizdan ortiq sohalarni keskin o'zgartirib yuboradi. Ushbu qarash axborot texnologiyalari va raqamli platformalar biznes modellarni keskin o'zgartirib, ularning samaradorligini vositachilarni bartaraf etishi va jarayonlarni optimallashtirishiga asoslangan.

Jahon banki hisob-kitoblari binoan, tezkor internet foydalanuvchilarining 10 foizga ko'payishi yillik YaIM ko'lamini 0,4 foizdan 1,4 foizgacha oshirishi mumkin ekan. Shuningdek, raqamli iqtisodiyotning mamlakat YaIMdagi ulushi har yili taxminan 20 foizga o'sishi (rivojlangan mamlakatlarda bu ko'rsatkich 7 foiz atrofida) uning ahamiyati belgilaydigan ko'rsatkich sifatida qaraladi. 2010-yilda Boston Consulting Group kompaniyasi raqamlashtirish ko'lamini 20ta mamlakatdan iborat guruh uchun 2,3 trillion dollarga (4,1 foiz YaIM) baholagan. Agar bu tendensiya saqlanib qolsa, 10-15 yildan keyin bunday iqtisodiyotning jahon YaIMidagi ulushi 30-40 foizga yaqinlashadi.

Rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda IT sohasida taxminan 1 foiz aholi mehnat qiladi, ushbu sektor ish o'rinlarini boshqalarga solishtirganda nisbatan qamroq

yaratadi. Biroq IT yo'nalishining yuksalishi yangi texnologiyalarni o'zlashtirayotgan boshqa sohalarda ish o'rinlarining yaratilishiga turtki beradi (IT sohasida yaratilgan har 1ta yangi ish o'rne uchun yondosh sohalarda 4,9ta ish o'rne to'g'ri keladi).

Raqamli iqtisodiyot tadbirkorlar va o'zi uchun ishlaydigan insonlarga yangi ufqlarni dadil ochib bermoqda. Ko'pincha IT sohasining rivojiga qo'shilgan hissa iqtisodiyotning rivojlanishi, yangi ish o'rinlarining yaratilishi, odamlar va biznes uchun yangi turdagi xizmatlarning paydo bo'lishi, elektron hukumat loyihalari doirasida xarajatlarning qisqarishiga zamin yaratadi. Shu bilan bir vaqtda, axborot texnologiyalarini tatbiq etishdan hosil bo'lgan umumiy effekt kutilganidan samarasizroq bo'lib chiqadi va bir xil tartibda taqsimlanmaydi.

Bu kabi investitsiyalardan maksimal natija olish uchun texnologiyalarning Jahon banki tayyorlagan ma'ruzasida «analog to'ldiruvchilar» deb nomlangan boshqa omillar bilan o'zaro ta'sirini yaxshi tushunish talab etiladi. Ular qatorida:

- faol ishbilarmonlik muhitini qo'llab-quvvatlaydigan hamda biznes va insonlarga raqamli iqtisodiyot texnologiyalaridan raqobat va innovatsiyalar, xarajatlarni qisqartirish, shuningdek, turmush farovonligini oshirish uchun foydalanishga imkon beradigan normativ-huquqiy baza;
- biznes menejmenti va davlat xizmatchilarida axborot texnologiyalarini qo'llashga doir to'laqonli ko'nikmalar;
- axborot texnologiyalaridan foydalanish yo'nalishida konsalting xizmatlarini ko'rsatadigan institutlar (davlat va xususiy) o'rin olgan.

Raqamli iqtisodiyot hosil qiladigan effektlarni to'liq sanab o'tish ancha murakkab ish, binobarin, elektron servislari va metama'lumotlardan foydalanish imkoniyati iqtisodiy obektlarga taqdim etadigan aloqalarni to'laqonli tarzda baholash ancha mushkuldir. Shu bois axborotlashtirishga sarflanadigan investitsiyalarning muhimligini, ayniqsa davlat darajasida asoslash bir qadar qiyin vazifa hisoblanadi. U yoki bu sohada yaratilgan gigabayt axborotni real holatda har doim ham hisoblab chiqishning imkonsizligi o'z-o'zidan tushunarli hodisadir.

1.3. Raqamli bank xizmatlarining afzalliklari va kamchiliklari

Bozorda ko'proq raqamli banklar paydo bo'lishi bilan ular kiritayotgan imtiyozlarni tushunish muhimdir. Raqamli banklar kimga xizmat ko'rsatishda va o'z mijozlarini qanday topishda ko'proq moslashuvchan bo'lishga qodir. Bundan tashqari, tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, mijozlar raqamli bank portallariga ega bo'lgan banklarni an'anaviy hamkasblaridan afzal ko'rishadi.

- 24 soatlik bank xizmati:

Raqamli bank sektoriga olib keladigan eng katta yangilanishlardan biri bu foydalanish imkoniyatidir. Ma'lumki, elektron bank ishini boshlashdan oldin siz o'zingizning mahalliy filialingizga borishingiz kerak edi. Ba'zi hollarda, masalan, kredit so'rashda shaxsiy yondashuv siz xohlagan narsaga aylanishi mumkin, aksariyat hollarda, masalan, omonat, shaxs orqali amalga oshiriladigan operatsiyalardan foyda bo'lmaydi. Raqamli bankning hisob ma'lumotlari va bozor operatsiyalariga kuniga 24 soat va butun dunyo bo'ylab kirishga imkon beradi. Ushbu xalqaro qulaylik global iqtisodiyotni oldinga surishga yordam berdi. Endi raqamli bank global moliyaviy tizimimizning markazida turadi.

- Xarajatlarni tejash:

Banklar tashkil qilingan ilk vaqtlarda, banklar o'z daromadlarining katta qismini tekshirish va buxgalteriya hisobi kabi jarayonlarga sarflashgan. Yaxshiyamki, kompyuterlar ushbu ish yukining katta qismini banklar uchun olib tashladilar. Bugungi kunda avtomatlashtirish zamonaviy bank tizimlarida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Avtomatlashtirish banklar tomonidan eng keng tarqalgan operatsiyalarni amalga oshirishda pul va vaqtni tejashga imkon beradi. Raqamlashtirish tranzaksiyalarda ishtirok etadigan qadamlarni kamaytiradi, shuningdek kerakli xodimlarni kamaytiradi. Raqamli banklar ishchilarni saqlash va saqlash xarajatlarini tejashga yordam beradi. Ushbu xarajatlar keyinchalik mijozlarga topshirilishi mumkin. Ushbu tejashlar raqamli banklar global miqyosda qabul qilishni davom ettirishining sabablaridan biridir.

Masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatish turli bank operatsiyalarni masofadan amalga oshirish imkoniyatini beradigan xizmatlar kompleksidir. Buning uchun bank muassasasiga tashrif buyurmasdan turib kompyuter yoki mobil telefondan foydalanish kifoya. Masofaviy texnologiyalar mijozga bank xizmatlaridan foydalanishda maksimal qulaylik va bank bilan ishlash jarayonida vaqt hamda moliyaviy xarajatlarni minimallashtirish imkonini beradi.

- Xavfsizlikdagi muammo va kamchiliklar

Raqamli bank o'z faoliyatini onlayn tarzda amalga oshirishi o'z-o'zidan raqamli jinoyatlarning paydo bo'lishiga sababchi bo'ldi. Serverdagi kamchiliklar esa operatsiyalar yarim yo'lda "qotib" qolishi yoki umuman amalga oshirilmay qolishi kabi muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Bugungi kunda banklarning asosiy muammosi va tushunmovchiligi shundaki, ular mijoz ma'lumotlaridan samarali foydalana olmaydilar, mijozni to'g'ri aniqlay olmaydilar, uning ehtiyojlarini tushunmaydilar, "ko'rish" va "tan olish", uning kirish kanalining istalgan joyidan bankka kirishini belgilaydilar. Ular "raqamli dunyoning tub aholisi" ularni qabul qilishni xohlagan shaklda

mijozning ehtiyojlariga javob bera olmaydi. Ko'p yillar davomida banklar individual bank mahsulotlarida xizmat ko'rsatish kanallarini yaratmoqdalar, ammo endi ular ushbu ma'lumotlardan uyali aloqa xizmatlarida foydalanishlari kerak.

Mijozlar ma'lumotlari atrofida bankni qurish va keyin uni sifatli xizmatlar orqali mobil ilovalarga birlashtirilishi kerak. Raqamli bank mijozning turmush tarziga, uning bank bilan aloqa qilish usullariga to'liq e'tibor qaratishi kerak. Mijozlarning ehtiyojlariga moliyaviy xizmat ko'rsatish kundalik hayotning bir qismiga aylanishi kerak. Bu "LIFE-TIME BANKING" deb nomlanadi, ya'ni mijozning faoliyatini tanib olish va mijozning ehtiyojlariga qarab uning kundalik moliyaviy ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlash uchun turli xil hayotiy vaziyatlarda o'zaro ta'sir qilish. Bu shunday bo'lishi kerakki, mijoz biron bir bank xizmatini olish uchun ko'plab shakllarni to'ldirishi shart emas. U allaqachon aniqlangan va u allaqachon bank ichida, demak u xohlagan va ehtiyojini qondiradigan xizmatni olishi mumkin. Qancha vaqt o'tmay, bank filiallari yo'qoladi. Bu yangi texnologiyalar jamiyatda paydo bo'lishi uchun emas, balki ushbu texnologiyalar ularning ehtiyojlarini qondirishi mumkinligi sababli ro'y beradi.

2.1 AQSH va boshqa rivojlangan davlatlarda raqamli banklar tashkil etishning asosiy sabablari

Hozirgi kunda AQSH va boshqa rivojlangan mamlakatlar raqamlashtirish siyosatini quyidagi ikki sabab orqali ifodalaydilar:

1. Pandemiya

Kovid-19 infeksiyasining butun dunyo bo'ylab tarqalishi va deyarli barcha mamlakatlarda cheklovlar, aholi harkatlanishida ta'qiqlar o'rnatilishi o'z-o'zidan bank sohasida ham qisqa muddat ichida onlayn tizimga o'tish kerakligini isbotlab berdi.

To'g'ri, bu paytgacha yarim an'anaviy banklarning onlayn sayt yoki maxsus ilovalari bor edi, ammo ulardan juda kam sonli foydalanuvchilar foydalanar va texnik jihatdan ham yetarlicha kamchiliklar mavjud edi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, pandemiya odamlarni ro'yxatdan o'tishga va raqamli banklardan odatdagidan ko'ra tezroq va ko'proq foydalanishga majbur qildi va bu ularning bank kelajagi sifatidagi rolini mustahkamladi.

2. Foydalanish qulayligi

Bu, ehtimol, rivojlangan mamlakat aholisining raqamli bank hisobiga ro'yxatdan o'tishingizning eng katta sababidir. Bir necha daqiqada ilovani yuklab olish va hisob qaydnomasini topshirish juda oson. Tasdiqlash vaqtlari deyarli bir zumda bank faoliyatini boshlash imkonini beradi.

Raqamli banklar do'stlaringiz va oilangizga elektron pochta yoki telefon raqamlari va onlayn to'lovlarni amalga oshirish va hatto xonadoshlar o'rtasida hisob-kitoblarni taqsimlash imkoniyatidan foydalangan holda muammosiz pul jo'natish imkonini beradi.

Raqamli banklarning yana bir xususiyati bu tejashga yordam berishidir. Ushbu muhim xususiyat ko'pgina raqamli banklarda mavjud bo'lishi kerak. Pulingiz qayerga ketayotganini va qaysi toifaga ko'proq sarflayotganingizni osongina ko'rish ajoyib. Xarajat toifalariga cheklovlar o'rnatish va avtomatik saqlash funksiyalarini yoqish qobiliyati bilan, haqiqatan ham muhim bo'lgan narsalar uchun pul tejash ancha oson.

Shuningdek, kelgusi besh yil ichida raqamli savdo eng ilg'or geografialar va mijozlar segmentlarida yangi daromadlarning 40 foizi yoki undan ko'prog'ini tashkil etishi mumkin. 2025-yilga kelib, Skandinaviya, Buyuk Britaniya va G'arbiy Yevropadagi banklar raqamli savdodan keladigan mahsulotlarning ko'pchiligida yangi daromadning yarmi yoki undan ko'piga ega bo'lishi prognoz qilinmoqda. Qo'shma Shtatlardagilar ularni ortda qoldirishi kutilmoqda.

Ayni paytda, yangi ishtirokchilar ko'plab bozorlarda kengroq moliyaviy xizmatlar sektoriga o'tmoqda. Xitoyda Alibaba boyligini boshqarish platformasini ishga tushirganidan keyin ikkinchi yil ichida 100 milliard dollarga yaqin aktivlarni qo'lga kiritdi, Tencent onlayn giganti esa keng ko'lamlil onlayn platforma atrofida moliyaviy ekotizim qurmoqda. Allaqachon raqamlashtirilgan to'lovlar sohasi Apple Pay'ning kontaktsiz to'lov texnologiyasidan ko'proq innovatsiyalarni ko'rmqda. Bunga javoban banklar ham innovatsiyalar va taraqqiyot uchun raqamli texnologiyalardan foydalanishlari kerak.

2.2 Raqamli bank modelining SWOT tahlili

Raqamli bank foydalanuvchiga barcha moliyaviy operatsiyalarini osonlikcha boshqarish va shu sababli vaziyatni umuman boshqarish imkoniyatini beradi. Natijada, bunday shaffoflik foydalanuvchilarning nafaqat brend sifatida, balki moliyaviy sherik sifatida ham bankka bo'lgan sadoqati va ishonchini oshiradi.

Strengths(Kuchli tarafi)	Weaknesses (Kuchsiz tarafi)
<ul style="list-style-type: none"> • har qanday joyda va har qanday vaqtda amalga oshirish; • vaqtni tejash; • eng kam xarajat bilan tezroq operatsiyalar;	<ul style="list-style-type: none"> • 45 yoshdan katta mijozlar raqamli dunyoga moyil emaslar; • kompyuterlarga va Internetga ulanishga bo'lgan ehtiyoj;

<ul style="list-style-type: none"> • yuqori daromad; 	<ul style="list-style-type: none"> • tarmoqdagi tizim xatolarining mavjudligi;
Opportunities(Imkoniyatlar)	Threats(Xavflar)
<ul style="list-style-type: none"> • to'liq raqamli bank xizmatlarini ko'rsatish; • raqamli banklarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi; • mobil smartfon foydalanuvchilarining yuqori o'sishi - katta bozor; • IT sohasidagi taraqqiyot; 	<ul style="list-style-type: none"> • Fishing (Internetda firibgarlik turi); • soxta tizimlar; • raqamli tizimdagi xavfsizlik muammolari;

3.1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli bank" sohasida qabul qilgan qarorlari va amaliy natijalar

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 9-yanvardagi PF-5296-sonli "O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni qabul qilingan bo'lib, unda:

• *Jahon moliya tizimida yuz berayotgan jiddiy o'zgarishlar, shuningdek mamlakatda milliy iqtisodiyotni keng ko'lamlil isloh qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar pul-kredit siyosatini shakllantirish, amalga oshirishda hamda bank tizimini yanada rivojlantirishda yangicha yondashuv va prinsiplar qo'llanilishini taqozo qilmoqda.*

• *O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan tijorat banklarining boshqaruv va risk-menejmenti sifatiga ta'sir qilish mexanizmlarining takomillashmaganligi, banklar faoliyatiga ma'muriy aralashuv amaliyotining davom etayotganligi, ayniqsa, banklar tomonidan o'z faoliyatiga xos bo'lmagan korxonalar tashkil etilishi, shuningdek ularning faoliyat yo'nalishiga muvofiq bo'lmagan vazifalarning yuklatilishi bank nazoratini ta'sirchan amalga oshirishni qiyinlashtirmoqda.*

• *Quyidagilarni ta'minlash Markaziy bank faoliyatining strategik maqsadli yo'nalishlari deb hisoblansin:*

- *narxlar barqarorligi;*
- *bank tizimi barqarorligi va rivojlanishi;*
- *to'lov tizimi barqarorligi va rivojlanishi.*
- *to'lov tizimini yanada rivojlantirish, shu jumladan real vaqt rejimida tezkorlik bilan hisob raqamlarni boshqarish va bank operatsiyalarini o'tkazish imkonini beruvchi masofadan bank xizmatlari ko'rsatgan holda tijorat banklarining samarali axborot almashinuvi tizimini tashkil etish ta'kidlangan.*

Bank xizmatlarining innovatsion turlarini bank tizimiga faol joriy qilish uchun respublikada raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish zarur bo'lib, buning uchun nafaqat investitsiyalar, balki raqamlashtirish sohasida bizdan o'zib ketgan rivojlangan mamlakatlar tajribalarini yaxshilab o'rganish ham zarur. Bank sanoati shiddat bilan raqamli rivojlanishga bo'lgan yorqin misollardan biri bo'la oladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldagi PQ-4699-sonli "Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" gi qaroriga to'xtalib o'tadigan bo'lsak:

- *2023-yilga kelib raqamli iqtisodiyotning mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi ulushini 2 baravarga ko'paytirishni nazarda tutgan holda, shu jumladan ishlab chiqarishni boshqarishda axborot tizimlari kompleksini joriy qilish, moliyaviy-xo'jalik faoliyatda hisobot yuritishda dasturiy mahsulotlardan keng foydalanish, shuningdek, texnologik jarayonlarni avtomatlashtirish orqali uni jadal shakllantirish;*
- *2020-2021 yillarda barcha sog'liqni saqlash muassasalari, maktablar va maktabgacha ta'lim tashkilotlarini, shuningdek, qishloqlar va mahallalarni yuqori tezlikdagi Internet tarmog'iga ulash hamda aloqa xizmatlari sifatini oshirishni ko'zda tutgan holda mamlakatning raqamli infratuzilmasini to'liq modernizatsiya qilish va zamonaviy telekommunikatsiya xizmatlaridan barcha hududlarda foydalanish imkoniyatini ta'minlash;*

- *2022-yilga qadar elektron davlat xizmatlari ulushini 60 foizgacha yetkazishni nazarda tutgan holda davlat axborot tizimlari va resurslarini yaratish hamda integratsiya qilish, davlat ma'lumotlar bazalaridagi*

axborotlarni unifikatsiya qilish, shuningdek, davlat xizmatlarini ko'rsatish tartibotlarini optimallashtirish va tartibga solish orqali elektron hukumat tizimini rivojlantirish;

- dasturiy mahsulotlarni ishlab chiqarish va texnologik maydonchalar yaratish orqali «raqamli tadbirkorlik»ni rivojlantirish, 2023-yilga kelib ushbu sohadagi xizmatlar hajmini 3 baravarga oshirish va ularning eksportini 100 million dollarga yetkazish;*
- ta'lim tizimining barcha bosqichlarida raqamli texnologiyalarni keng joriy etish va zamonaviy iqtisodiyot uchun zarur bo'lgan raqamli bilimlarning darajasini oshirish, ta'lim infratuzilmasini takomillashtirish, shuningdek, «Besh tashabbus» loyihasini amalga oshirish doirasida 2022-yilga qadar respublikaning barcha hududlarida raqamli bilimlarga o'qitish markazlarini ochish.*

Hozirda O'zbekiston bank tizimida 33 ta bank, jumladan, 12 ta davlat ulushiga ega, shuningdek, 15 ta xususiy va 5 ta xorijiy banklar mavjud. 1 noyabr holatiga ko'ra, banklar aktivlari 39 mlrd dollarni (419 trln so'm) tashkil etib, ularning 82 foizi davlat banklariga tegishli. Banklarning majburiyatlari 33 mlrd dollarga (352,6 trln so'm) yetdi, shundan 40 foizini depozitlar tashkil etadi.

Banklarning umumiy kapitali 6,2 mlrd dollar (66 trln so'm) darajasida bo'lib, shundan 81 foizi davlat banklari kapitaliga to'g'ri keladi.

3.2 Anor Banki misolida xalqaro tajribaning tahlili

Prezidentning "O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni imzolanganach, bank tizimiga chakana bank xizmatlariga ixtisoslashgan "raqamli" banklar va bank bo'linmalarini tashkil etish hamda innovatsion bank texnologiyalaridan foydalangan holda mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini yanada kengaytirish vazifasi yuklatilgan.

Shunga ko'ra, O'zbekistonda 2020 yilda "Anorbank" va "TBC bank"lar raqamli bank sifatida ro'yxatga olindi.

Anor Bank ilovasi internet mavjud bo'lgan dunyoning istalgan nuqtasidan turib, mijozlarga o'z mablag'larini boshqarishni taklif qiladi. Smartfon orqali kommunal xizmatlar, mobil aloqa, internet uchun to'lovlarni amalga oshirish, muddatli to'lov kartasini ochish, valuta konvertatsiyasini amalga oshirish, to'lovlar tarixini ko'rib borish va boshqa ko'p amaliyotlarni bajarish mumkin.

Yangi ilovada uzoq kutilgan – pulni bir kartadan boshqa kartaga komissiyasiz o'tkazish imkoniyati qo'shildi. Bu mablag'ni sezilarli darajada tejash va ortiqcha to'lamlaslik imkonini taqdim etadi. Endi ANORBANK ilovasida UzCard, HUMO

kartalariga bir oyda 5 mln soʻmgacha pullarni 0% dan yuborish mumkin. Yana bir qulayliklardan biri bu ANORBANK mobil ilovasida Rossiya banklarining istalgan kartalaridan Oʻzbekistonning istalgan bank kartalariga xalqaro pul oʻtkazmalarni amalga oshirish xizmati. Ya'ni, har qanday Rossiya bankining VISA, MasterCard va MIR to'lov tizimlarining kartalaridan Oʻzbekistonga pul yuborish mumkin. Oʻtkazma ANORBANK mobil ilovasiga Rossiya bank kartalarini qoʻshish orqali amalga oshiriladi. Mablagʻlar avtomatik konvertatsiya qilinib, Oʻzbekistonning UzCard va HUMO kartalariga oʻtkaziladi.

Transchegaraviy oʻtkazmalarining afzalliklariga:

- ✓ Xavfsiz. Pul oʻtkazish operatsiyalari faqat 3D-Secure texnologiyasini qoʻllab-quvvatlaydigan kartalarda mavjud;
- ✓ Tezkor. Pul oʻtkazmasi onlayn tarzda amalga oshiriladi, shuning uchun pul oluvchiga darhol yetib boradi;
- ✓ Zamonaviy. Uyingizdan chiqmasdan pul yuborishingiz va qabul qilishingiz mumkin;
- ✓ Foydali. Oʻtkazma komissiyasi boshqalardan ancha past;
- ✓ Qulay. Pul oʻtkazmasini ham rublda ham soʻmda amalga oshirishingiz mumkin.

Xulosa va takliflar:

Demak, moliyaviy xizmatlarning raqamli transformatsiyasi bank mijozlari uchun keng imkoniyatlar yaratib, moliyaviy faollikni oshirish uchun muhim bosqich sanalish bilan birga, mijozlarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishga yordam beradi. Ya'ni, raqamli banklarning istiqbollaridan biri, bu moliyaviy tarmoqlarni raqamlashtirish evaziga xizmatlar tannarxi 40-60 foizgacha pasaytirilishiga erishiladi. Mijozlar bankka tashrifi, hujjatlarni rasmiylashtirish uchun ketadigan vaqt hamda mablagʻlarini tejashiga imkon yaratadi.

Bir soʻz bilan aytganda, tijorat banklarining transformatsiya jarayoni va raqamli bank tizimida ishlashga oʻzgarishi bu – yangi axborot texnologiyalarini rivojlanishi va butun dunyo boʻylab faol tarqalishiga javob hisoblanadi hamda raqamli texnologiyalar nafaqat mahsulot va xizmatlar sifatini oshiradi, ortiqcha xarajatlarni kamaytiradi. Boshqacha aytadigan boʻlsak, raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish mamlakat bank-moliya tizimi ravnaqining muhim yoʻnalishi boʻlib xizmat qiladi.

Boshqacha aytadigan boʻlsak, raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish mamlakat bank-moliya tizimi ravnaqining muhim yoʻnalishi boʻlib xizmat qiladi. Yuqoridagi raqamlar shundan darak beradiki, bank jadal rivojlanish va mijozga yoʻnaltirilganlik tamoyili asosida taklif etayotgan sifatli xizmatlari mijozlar

tomonidan keng qabul qilinmoqda va bank mijozlari soni kundan kunga ortib bormoqda. Bu esa mamlakatimiz bank-moliya tizimida yangi raqamli bank tendensiyasi boshlanganligidan darak beradi. Shu sababli hozirda an'anaviy faoliyat yuritayotgan banklar ham raqamli bank xizmatlarini rivojlantirishga katta e'tibor qaratishlari zamon talabiga aylanib bormoqda.

Mamlakatimiz taraqqiyotining istiqboli ham raqamli iqtisodiyot rivojlanishi va raqamli texnologiyalarning qamrov darajasiga tayanadi. Bunga erishish uchun raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning quyidagi asosiy tavsiyalarni sanab o'tish maqsadga muvofiq:

- raqamli texnologiyalar barqaror faoliyat ko'rsatishi uchun institutsional muhit va raqamli infratuzilmani yaratish, davlat xizmatlarini ko'rsatish, iqtisodiyotning real sektori tarmoqlari, sog'liqni saqlash, davlat kadastri va boshqa sohalarda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi hududini rivojlangan mamlakatlar darajasida internet global tarmog'iga ulanish imkoniyatlari bilan imkon qadar to'liq qoplashni bosqichma-bosqich ta'minlash;
- kadrlar tayyorlash ko'lamini kengaytirish va bu yo'nalishlar bo'yicha chuqur bilimga ega malakali dasturchilar va injener-texnik xodimlarni yetishtirish, ta'lim tizimining barcha bosqichlarida xalqaro andozalarga to'liq javob beradigan zamonaviy axborot texnologiyalarini o'qitish,
  - shu jumladan, xorijiy hamkorlarimiz bilan birgalikda "1 million dasturchi" loyihasini muvaffaqiyatli amalga oshirish;
  - raqamli iqtisodiyot sohasida ilmiy-nazariy bazani mustahkamlash va bu sohada "Raqamli ishonch" jamg'armasi mablag'laridan maqsadli foydalangan holda ilmiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash;
  - aholining keng qatlamlari o'rtasida "raqamli savodxonlik"ni targ'ib kilish va kengaytirish, ularni axborot texnologiyalarini o'zlashtirishga jalb qilish maqsadida o'quv yurtlarida seminar, kurslar va boshqa tadbirlarni o'tkazish;
  - raqamli iqtisodiyot sohasida me'yoriy-huquqiy bazani mustahkamlash va qonunchilik hujjatlarini takomillashtirish, shuningdek, "startap" tushunchasi, faoliyati, venchur fondlari orqali ularni moliyalashtirishning huquqiy asoslarini yaratish;

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 3 iyuldagi PQ-3832-sonli "O'zbekiston respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori;

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 28 apreldagi PQ-4699-sonli “Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish choratadbirlari to‘g‘risida”gi qarori;
3. Academic Journal of Digital Economics and Stability, ISSN 2697-2212, Features of Development of Digital Economy in Uzbekistan (2021)
4. International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE) , ISSN: 2278-3075, Volume-9 Issue-2, Stages of Digital Economy Development and Problems of Use of Modern ICT on Uzbekistan Enterprises (2019)
5. КОНТУРЫ ГЛОБАЛЬНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ, DOI: 10.23932/2542-0240-2019-12-6-12, Развитие цифровой экономики США и КНР: факторы и тенденции(2021)
6. <https://www.anorbank.uz/uz/about/>
7. <https://depozit.uz/news/ozbekistondagi-raqamli-banklar-va-ularning-istiqbollari>
8. <https://kun.uz/uz/news/2020/07/06/raqamli-iqtisodiyot-rivojlanish-trendlari-va-xususiyatlari>

